

44.785 så Star Wars i onsdags

STJERNEKRIG: Med andre ord: Tæt på én procent af Danmarks befolkning - i hvert fald de der kan gå selv - så niende og sidste afsnit af den lange biografserie af Star Wars-film på premieren i onsdags. Fortsætter det i det tempo, vil en halv million have set filmen inden nytår.

De store gårde krævede masser af menneskers arbejdskraft i 1800-tallet, som her ved høstarbejdet på Gaarbogaard i 1890. Blandt de lokale var der også en del svenske landarbejdere og nogle tyske.

Foto: Lokalhistorisk Arkiv Skagen/Kystmuseet

Svenske fattige i Danmark

BØGER

Vendsyssel Årbog 2019

★★★★☆

Gennem en generation – vel efterhånden den forrige? – har Sverige været inspiration i udviklingen af det danske velfærdssamfund: socialpolitik, uddannelses- og arbejdsmarkedspolitik.

”De svenske kan meget, vi ikke kan”, som Benny Andersens Svante udtrykte det. Og det tror fattige og forfulgte i Afrika og Mellemøsten gerne på.

Sådan har det bestemt ikke altid været. I 1800-tallet var Sverige ikke et indvandrer-, men et udvandrerland. På et århundrede forlod 1,3 millioner mennesker deres forarmede fosterland. Det kunne være et spørgsmål om overlevelse. I årene 1867-69 var der regulær hungersnød.

De fleste rejste til Amerika, anslået 1,2 millioner, en tredjedel af befolkningen.

Et mindre antal valgte Danmark, og gennem nogle årtier kom en relativt stor andel til Vendsyssel.

I Vendsyssel Årbog 2019 bringer Henning Bender, Nexø, tidligere stadsarkivar i Aalborg og leder af Det Danske Udvandrerarkiv, denne indvandring frem af glemslens.

De fleste kom hertil som landarbejdere og tjenestefolk på de store gårde, hvervet af omrejsende agenter, og de var ikke altid velkomne.

I august 1855 forsøgte danske arbejdere med en fysisk blokade på havnen i Aalborg at forhindre de svenske ”løntrykkere” i at komme fra borde, og konflikten kulminerede, da den nordjyske agent M. M. Bjørn (1807-1872) truede med at skyde på blokadevagterne.

Det gav trods alt vrøvl med politiet, mens nordjyske gårdmænd forsvarede ham offentligt med henvisning til en ”ubeskrivelig mangel på tjenestefolk”.

Men svenskerne stod lavt i dansk omdømme: ”I almindelighed er det spektakelmagere og slagsbrødre, der kommer! Folk, der ikke er vant til arbejdet på landet og desuden heller ikke ønsker det,” rapporterede Vendsyssel Tidende i maj 1882.

Svenske myndigheder forsøgte at holde deres arbejdsløse folk hjemme. Arbejdere kunne blive tilbageholdt ved ombordstigning og indkaldt til ekstraordinær militærtjeneste, og svenske præster fik forbud mod at bruge prædikestolene som hvervekontor.

Den danske praksis med

øjeblikkelig udvisning ved arbejdsløshed, uanset årsag, mødte også jævnlige kritik i Sverige, hvor man godt kunne få øje på mønstret: svenske borgere slidt ned af arbejdet i Danmark blev sendt hjem til sognets forsørgelse i Sverige.

I antal var de svenske migranter få. Da det toppede ved folketællingen 1860, blev der registreret helt nøjagtigt 447 svenskfødte i Hjørring Amt. Det var 4,3 procent af samtlige i Danmark.

Andre dele af landet var dog åbenlyst mere attraktive, i 1901 var der 35.540 svenskfødte i Danmark, heraf kun 344 i Vendsyssel, lidt under en enkelt procent.

Men de var jo menneskeskæbnere hver især, og gennem flittig søgning i arkivalierne har Henning Bender formået at bringe læserne tæt på nogle af dem.

En enkelt, Andreas Bengtsson (1829-1908), kan vi følge helt fra fødslen i Hov Sogn i Vestergötland, via en tilværelse som landarbejder, indsidder, skomagere, løsarbejder, stenklover og vejmand i Vendsyssel til datertens og svigersønnens farm i South Dakota. Her tilbragte han sine sidste seks år.

I sandhed en imponeren-

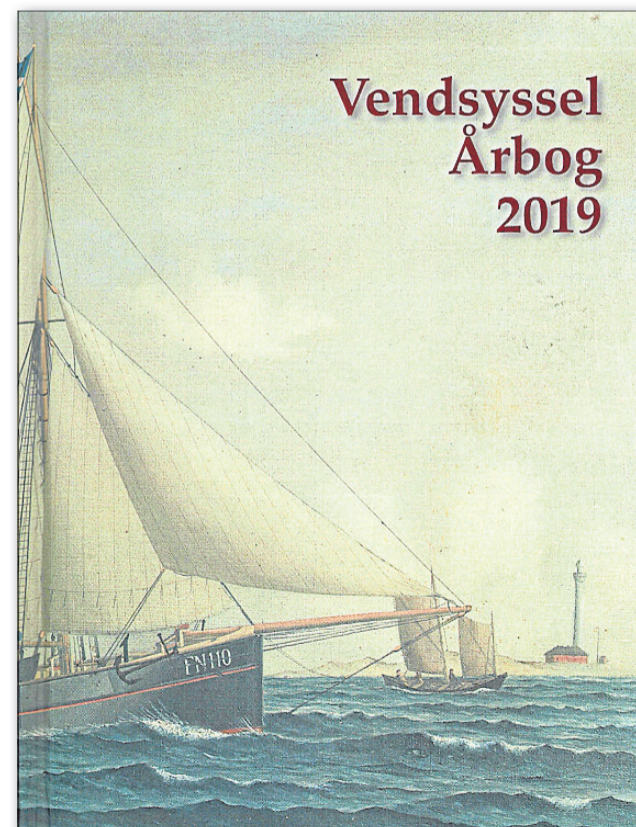
de rejse for en 73-årig, der hverken kunne læse eller skrive – hvilket blev noteret af immigrantmyndighederne på Ellis Island.

Selv oplyste han, at han hed Andrew Benson, kom fra Elfsborg i Sverige og var svensk statsborger, mens papirerne fortalte, at han kom fra Mygdal i Vendsyssel og hed Andreas Bengtsson. Via telegram til familien blev identiteten bekræftet, og han nåede velbeholden frem.

Men også de, der blev hjemme, vendte i stigende grad blikket udad, fiskerne i nogen grad af nødvendighed. De nye danske snurrevodskuttere og de engelske og tyske damptrawlere skabte fra 1880'erne et faretruende pres på de nære farvandes fiskebestande, og det blev optakten til et dristigt fiskerieventyr, Islandsfiskeriet.

Pensioneret skibssingeniør Andreas Andreasen, Frederikshavn, fortæller i årbogen historien om den spektakulære periode i nordjysk fiskeri, årene 1892-1902.

Det kulminerede i år 1900, da ni kuttere og seks åbne garnjoller, de fleste fra Frederikshavn, begav sig ud i Nordatlantens bølger og storme. To fartøjer forliste, et blev beslaglagt, syv mand

omkom, indtjeningen under ét stod ikke mål med vanskelighederne, og fiskeriet ebbede ud.

Den som altid gennemarbejdede årbog fra Historisk Samfund for Vendsyssel bringer også i år et bredt indblik i stort og småt fra fortiden.

Tidl. chef for Nordjyllands Trafikskab, Hans Fink,

Løkken, skriver om udviklingen fra hjulspor til landeveje med særligt fokus på Løkken-egnen, mens cand. merc. Arnt Jerup Wiis, Farstrup, lader læseren følge lodserne på Læsø i deres ansvare- og farefulde, men lidt lukrative hverv gennem mere end et århundrede.

Overlæge Bent Madsen, Aarhus, føjer med artiklen

Foredrag om portrætkunst

HOBRO: Kunstfaglig medarbejder Anne Lie Stokbro fortæller om portrætkunstens historie. Foredrag om portrætgenren med tilknytning til Kunstetagerne i Hobros aktuelle portrætudstilling. Aftenforedrag, torsdag aften, henholdsvis 9. og 23. januar i Hobro Biblioteks store sal.

Islandsfiskere krævede sine mandfolk. Ikke alle kom hjem. Fiskeriet på Island førte også til oprettelsen af Danmarks første private fiskeskipperskole i Frederikshavn 1998.

Miklos Sebestyén sang med den smukkeste bas-timbre.

Anders Dahlin - en smidig og velartikuleret stemme.

Maria Forsström fyldte sin rolle fint ud med manglede den ægte, varme alt-timbre.

Hallelujah - det er jul

KONCERT

G.F. Händel: "Messias"

★★★★☆

Det bliver ikke rigtigt jul, før man har hørt Messias. I Hovedstaden skal der efter sigende være mere end 40 forskellige opførelser her i december måned, så her finder man en Messias for enhver smag. Samme luksus har vi andre ikke; til gengæld kan vi hvert år se frem til genhøret med musikken og de samme musikere og kor, og samtidigt fundere lidt over, hvor forskelligt denne fantastiske musik alligevel kan udfolde sig med skiftende dirigenter og solister. Der er virkelig stor forskel fra år til år, men gudskelov finder man altid noget at glæde sig over. Händels "Messias" er opløftende musik, og så er den slidsærk.

Blandt lyspunkterne i år var især de fire solister, tre svenske sangere, Malin Christensson, Maria Forsström og Anders Dahlin, samt den ungarske basbaryton Miklos Sebestyén. Alle fyldte de scenen ud og gav et flot dramatisk udtryk til teksterne. Tenoren Anders Dahlin imponerede med sin smidige og velartikulerede stemme og et foredrag, som ubesværet skiftede mellem det lyriske og det dramatiske. Alt-partiet blev varetaget af mezzosopranen Maria Forsström, som fyldte sin rolle smukt ud, selvom hun ikke var i besiddelse af den ægte, varme alt-timbre. Bas-barytonen Miklos Sebestyén sang med den smukkeste bas-timbre og med usvigeligt sikre melismer, uden på noget tidspunkt at miste overblikket over de store linjer i musikken.

Men perlen i kvartetten var uden tvivl sopranen Malin Christensson med et vidunderligt levende foredrag. I arien "Rejoice Greatly" forlenede

hun melodiens turbulente melismer med den allerstørste ro i frasering og udtryk, hvor intet blev tabt på gulvet. Hendes version af dobbeltarien "He shall feed his flock" med den vuggende siciliano-rytme kunne smelte en sten, ja selv en anmelders hjerte.

Det 70 m/k store kor (Filharmonisk Kor plus Thisted-koret) er hørt mere sammenhængende og overbevisende end denne aften. Meget arbejde var blevet brugt på at gøre teksten og temaerne tydelige og klare og klangen pæn; men det gik - især i 1. del - ud over engagementet og glæden ("For unto us"), som er så vigtigt i Messias. Men vigtigst af alt, så savnede man de dansende rytmer, som gør de lange melodilinjer levende og bevæger lytterne. Først i 2. del med "Let us break their bonds" begyndte tingene for alvor at hænge sammen. I "Hallelujah" koret var det umuligt at træde ved siden af, især med orke-

strets pep section (de to trompeter og pauker) i ryggen.

Orkestret med den unge svenske dirigent Olof Boman stod mere anonymt i opførelsen. Strygerklangen og det akkompagnerende orgel leverede en varm grundklang for solister og kor, men man savnede den dynamik og artikulation i spillet, der kunne fungere som springbræt for sangerne; Händel kom aldrig rigtigt til at danse, hvilket nogle musikkendere ville mene var en forbrydelse. Koordineringen mellem solister og orkester var ikke optimal, og man savnede også farver i strygerklangen; var der i det hele taget træblæsere med, udover fagotten på continuo-stemmen? Theorben markerede sig dog smukt i en håndfuld af recitativerne. Til positivsiden skal dog nævnes den usædvanligt sordinerede strygerklang i bas-recitativet "For behold, darkness shall cover the earth", som fremhævede Sebestyéns smukke bas-timbre på fornemste vis.

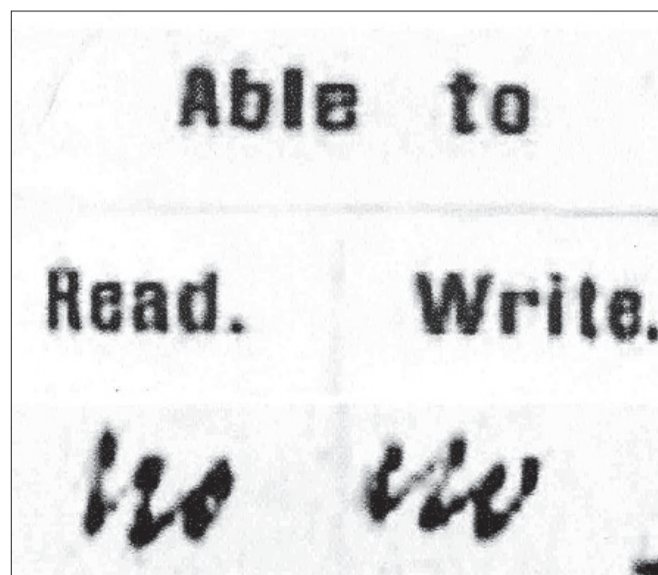
Lyspunktet var orkestrets nye stemme på solo-trompeten, den ganske unge Camilla Simensen, som ganske overstrålede Miklos Sebestyéni i bas-arien "And the trumpet shall sound". Den ikke bare lyd, den blitzede og varmede som solens stråler. Glædelig jul!

Tore Mortensen
kultur@nordjyske.dk

■ G.F. Händel: "Messias"

Aalborg Symfoniorkester
Filharmonisk Kor, Thisted Kirkes Drengemandskor
Dirigent: Olof Boman
Solister: Malin Christensson, Maria Forsström, Anders Dahlin, Miklos Sebestyén
Musikkens Hus torsdag aften.

Malin Christensson var perlen under opførelsen af "Messias"

Som 73-årig klarede den svensk-danske landarbejder Andreas Bengtsson rejsen fra Mygdal til South Dakota uden at kunne læse eller skrive. Fra dokumentet udstedt af immigratmyndighederne på Ellis Island 1902.

om blikkenslager Johan Marimus Rugholt, Frederikshavn, et opmuntrende afsnit til familiekroniken, og direktør på Kystmuseet, Henrik Gjøde Nielsen, skriver levende om forholdet mellem civil- og militærsamfundet omkring Hals Skanse, mens arkivar Erik S. Christensen fra Kystmuseet skriver om en af Frederikshavns store dokumentarister, fotografen Herluf W. Jensen.

Og journalist og redaktør Lars Gjedsg, Brønderslev,

beretter med humor om sin allerførste tid i faget på dengangne Skagens Avis, og fhv. lærer og byrådsmedlem Kjeld Larsen, Tversted, gennemgår herregården Stensbæks historie.

Egon Kjøller
kultur@nordjyske.dk

■ Vendsyssel Årbog 2019

228 sider, 195 kroner
Historisk Samfund for Vendsyssel.